

British Embassy
Skopje

КОАЛИЦИЈА
КОАЛЦИОН
САТИТЕ ЗА ПРАВНО СУДЕЊЕ
ТЕ ГИЛТЕ ПЕР ГЛУКИМЕ ТЕ ДРЕЈТА
САРИНЕ БАСО НИЈАМАЛО КРИСИПЕ

ПРЕГЛЕД НА СЛУЧАЈ: РАЗРЕШУВАЊЕ НА СУДИЈА С.И.

НОЕМВРИ, 2024

НЕЗАВИСНОСТ ПРЕКУ ОТЧЕТНОСТ
СЛЕДЕЊЕ И ПРОВЕРКА НА СУДСКАТА ОДГОВОРНОСТ
ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Издавач:

Коалиција „Сите за правично судење“

Овој производ е подготвен во рамки на проектот „Независност преку отчетност-следење и проверка на судската одговорност во Северна Македонија“ финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.

Достапно единствено како електронско издание.

I. ВОВЕД

Предмет на оваа анализа се одлуките на Судскиот совет на Република Северна Македонија за разрешување на судија С. И., судија на Основен суд Б., кој постапувал во граѓанскоправна работа, поконкретно по вонпарничен предмет. Судијата е разрешен од вршење на судиската функција поради нестручно и несовесно работење. Овој предмет е првиот од граѓанскоправна област по кој постапувал Судскиот совет согласно новите одредби од изменетиот Закон за судовите (ЗС) од 17.05.2019 година, особено во делот на утврдување одговорност на судиите, и новиот Закон за Судскиот совет на Република Северна Македонија (ЗСС) од 22.05.2019 година кој е во сила. Во оваа смисла тој претставува првиот индикатор дали дотогашната пракса на Судскиот совет во однос на утврдувањето на одговорност на судиите, која често беше предмет на критика, ќе биде промената со донесување на новата законска рамка.

II. ФАКТИ НА СЛУЧАЈОТ

Во конкретниот случај судијата постапувал по вонпарничен предмет – заверка на договор за доживотна издршка.

Барањето за утврдување на одговорност на судијата заведено под бр.08-18/3 од 17.06.2019 година е поднесено поради тоа што во конкретниот случај, според подносителот на барањето, постапувајќи по вонпарничен предмет при заверка на договор за доживотна издршка, судијата С. И. нестручно и несовесно ја извршил судиската функција во водењето на судската постапка по предметот. Во барањето се тврди дека судијата намерно и неоправдано направил крупна професионална грешка, затоа што при заверката на договорот за доживотна издршка од Агенцијата за катастар на недвижности не прибавил имотен лист за да утврди дали предметната недвижност е сопственост на примателот на издршката и дали примателот на издршката може да располага со тој имот и при заверката на договорот постапил спротивно на одредбите на Законот за облигациони односи (ЗОО) кои се предвидени во однос на заверка на овој договор.

Постапувајќи по поднесеното барање, Судскиот совет на РСМ, на седницата одржана на 01.07.2019 година формирал Комисија на известители која изготвила известување за утврдена фактичка состојба по кое Судскиот совет расправал на седницата одржана на 26.09.2019 година при што одлучил да ја продолжи постапката. Во рамките на постапката пред Комисијата на известители, биле редоследно преземени сите дејствија што ги предвидува ЗСС во овој дел на постапката за утврдување на одговорност на судија и тоа: доставување на барањето и доказите до судијата лично; доставување на писмен одговор на барањето од страна на судијата; прибирање на податоци и докази кои се од интерес за утврдување на состојбите во врска со барањето; и одржување на расправа пред Комисијата на известители. По поднесување на извештајот на Комисијата на известители за констатираната состојба по барањето, Судскиот совет на РСМ, на седницата одржана на 10.02.2020 година донел Одлука бр. 10-51/1 со која судијата С.И. се разрешува од вршење на судиската функција.

Ваквата одлука е обжалена од страна на судијата. Советот за одлучување по жалби при Врховниот суд на РСМ (Жалбен совет), постапувајќи по предметот, со Решение ОСЖ бр.2/2020 од 12.06.2020 жалбата на судијата ја уважил и одлуката на Судскиот совет на РСМ ја укинал, а предметот го вратил на повторно постапување.

Судскиот совет во повторената постапка повторно ги преземал предвидените дејствија согласно ЗСС и на седницата одржана на 15.10.2020 година донел одлука за разрешување на судијата С.И. од вршење на судиската функција.

III. ОДЛУК(И) И АРГУМЕНТИ (RATIO DECIDENDI)

Во конкретниот случај на разрешување на судијата С.И. Судскиот совет одлучувал во два наврата, бидејќи Жалбениот совет ја уважил жалбата и ја укинал првата одлука на Советот. Во повторената постапка Судскиот совет одново носи одлука за разрешување. Тука се прави сумарен преглед на основните правни аргументи во секоја од овие одлуки.

Во својата прва одлука, Одлуката за разрешување на судијата С.И. од 10.02.2020 година, Судскиот совет на РСМ ја донел поради нестручно и несовесно вршење на судиската функција (чл. 74 ст. 1 ал. 2 од ЗС) поради намерно и неоправдано сторување на крупна професионална грешка (чл. 76 ст. 1 т. 7 од ЗС). Во носењето на оваа одлука, Судскиот совет речиси во целост ги прифаќа наводите на подносителот на барањето и судијата С.И. го разрешува поради сторување на груба професионална грешка при заверка на договор за доживотна издршка, затоа што: договорот го заверил пред решението на Основниот суд Б., со кое се смета за повлечен предлогот за одземање на деловна способност на примателот на издршката да стане правосилно; на денот на заверката на договорот, во имотниот лист што ја опишува предметната недвижност, сопственост на примателот на издршката, сè уште стоела прибелешка дека е поведена постапка за одземање на деловната способност на примателот на издршката; при заверката на договорот, спротивно на одредбите од ЗОО, прифатил како сведоци да се јават лица кои не ги познавале двете странки, туку само давателот на издршката; при заверката на договорот прифатил вештачење предложено од странка во однос на психичката состојба и способноста на примателот на издршката да го сфати значењето на овој договор од страна на вешто лице од несоодветна област.

Жалбениот совет при ВСРСМ, постапувајќи по жалбата изјавена од судијата С.И., истата ја усвојува, одлуката на Судскиот совет на РСМ од 18.02.2020 година ја укинува и предметот го враќа на повторно постапување. Жалбениот совет ги прифаќа како основани наводите на жалителот за сторена груба повреда на законските одредби што ја уредуваат постапката за утврдување одговорност на судија затоа што Судскиот совет на РСМ при носењето на одлуката за разрешување не ги земал предвид условите кои според ЗС треба кумулативно да бидат исполнети за да постапувањето на судијата се подведе под нестручно и несовесно работење. Согласно член 74 став 3 од ЗС судијата се разрешува доколку повредата е сторена со намера или очигледна небрежност по вина на судијата без оправдани причини и повредата предизвикала тешки последици. Дополнително, според Жалбениот совет, одлуката на Судскиот совет не е доволно јасна и образложена, што ја доведува во прашање нејзината правилност и законитост. Според Жалбениот совет, околностите што Судскиот совет на РСМ ги земал за решавачки при носењето на одлуката за разрешување на судијата, не се доволни за да се смета дека судијата сторил груба професионална грешка при постапувањето.

Во повторената постапка, Судскиот совет на РСМ на 15.10.2020 година, делумно почитувајќи ги ставовите на Жалбениот совет, донел Одлука за разрешување на судијата С.И. поради нестручно и несовесно вршење на судиската функција поради повреда сторена со намера или очигледна небрежност по вина на судијата без оправдани причини, која што предизвикала тешки последици (чл. 74 ст. 1 алинеја 2 в.в. со чл. 74 ст. 3 од ЗС). Како причина за нестручно и несовесно вршење на судиската функција, Судскиот совет на РСМ се повикува на намерно и неоправдано сторување на крупна професионална грешка (чл. 76 ст. 1 т. 7 од ЗС). Останувајќи во целост на ставовите од претходно донесеното решение во однос на околностите поради кои го разрешува судијата, Судскиот совет на РСМ, во одлуката за разрешување од 15.10.2020 година, констатира дека со постапувањето на судијата С.И. се настанати штетни последици, така што примателот на издршката трпел психичко и економско насилство од давателот на издршката во периодот по заверката на договорот. Дополнително, во поткрепа на својата одлука, Судскиот совет ја потенцира околноста што по заверката на договорот за доживотна издршка,

на примателот на издршката и е делумно одземена деловната способност, а договорот за доживотна издршка е поништен со правосилна судска одлука.

IV. КРИТИЧКИ ОСВРТ И АНАЛИЗА

Во рамките на овој дел од анализата, а врз основа на достапните документи односно одлуки, ќе се осврнеме и задржиме на одредени прашања и аспекти на постапката, како од формален, така и од материјален аспект, кои се детектирани како спорни и проблематични во донесувањето на одлуката за разрешување на судијата С.И. Анализата ќе започне со критички осврт на формалните аспекти на постапката поврзани со прашањето за навременоста на поднесеното барање; временската важност на материјалниот закон; и немање на податок за начинот на одлучување во Советот. Потоа ќе се даде осврт на спорните прашања од материјален аспект, а поврзани со недоволна образложеност на одлуките на Судскиот совет во делот на решителните факти и исполнување на законските услови и причините поради кои се разрешува судијата.

Навременост на поднесеното барање

Согласно член 61 став 1 од ЗСС постапката за утврдување на одговорност на судија или претседател на суд се поведува во рок од шест месеци од денот на осознавање на сторената повреда, но не подоцна од три години од денот на сторувањето на повредата. Со член 28 од Деловникот на Судскиот совет од 25.12.2019 година, одредба која била важечка во моментот на поднесувањето на барањето и во текот на целата постапка, јасно се регулира дека постапката за утврдување на одговорност на судија или претседател на суд се смета за поведена од денот на приемот на барањето, а доколку барањето е доставено по пошта со препорачана пратка, со денот на прием на барањето во Советот.

Во смисла на наведените одредби, а имајќи ги предвид наводите на судијата истакнати во текот на постапката пред Судскиот совет како и во изјавената жалба до Жалбениот совет во однос ненавременост на поднесеното барање, основано се поставува прашањето дали се работи за навремено поднесено барање ако се знае дека барањето е поднесено на 17.06.2019 година, а договорот за доживотна издршка е заверен во присуство на подносителот на барањето во постапка пред судијата С.И. на 12.12.2018 година. Имено, видно од наведените датуми, а имајќи го предвид законскиот рок од шест месеци, би можело да се спори дека барањето е поднесено четири дена по истекот на законски утврдениот рок. Во однос на ова прашање, видно од двете одлуки на Судскиот совет како и од решението на Жалбениот совет, може да се констатира дека ниту двете инстанции, освен констатацијата на Судскиот совет дека се работи за навремено барање, воопшто не се осврнуваат на наводите изнесени од страна на судијата, иако се работи за претпоставка од која зависи дозволеноста на постапката.

Временска важност на материјален закон

Следно прашање кое се постави е поврзано со наводите на судијата С.И. истакнати во жалбата во однос временската важност на ЗС, односно измените од 17.05.2019 година, а во врска со повредата поради која се бара утврдување на одговорност. Во овој контекст, ниту Судскиот совет, ниту Жалбениот совет не се произнесуваат за легитимната дилема која произлегува од наводите на судијата за тоа дали во случајот треба да се применат одредбите од ЗС кои важеле во моментот на сторувањето на повредата или одредбите кои важеле во моментот на водењето на постапката за утврдување на одговорност на судијата пред Судскиот совет, во смисла на измените на ЗС од 17.05.2019 година, особено во делот на престанок, разрешување и основи за одговорност. Имено, Судскиот совет во двете свои одлуки воопшто не наведува според кој текст на ЗС утврдува одговорност, бидејќи освен цитирање на новиот текст на одредбите тој не ги наведува Службениот весник во кој е објавен соодветниот закон и неговите измени. Ниту Жалбениот совет во своето решение не се осврнува на оваа дилема иако тоа е прв жалбен навод кој судијата го истакнува во жалбата. На овој начин останува отворено дали Судскиот совет внимава на временската важност на законите кои ги применува и какви стандарди следи и почитува во однос на ова прашање, односно според кои законски основи утврдува одговорност на судија.

Начинот на одлучување на Советот

При анализата на одлуките на Судскиот совет се постави и прашањето за начинот на одлучување на Советот во смисла на законската одредба што ја регулира постапката за одлучување, поточно одредбата од член 69 став 3 од ЗСС, во која се предвидува дека одлуката за разрешување на судијата се донесува со најмалку осум гласови од вкупниот број на членови со право на глас. Видно од одлуките на Судскиот совет, може да се констатира дека Советот во своите одлуки воопшто не наведува со какво мнозинство е донесена соодветната одлука односно со колкав број на гласови е донесена одлуката. Во ниту една законска или деловничка одредба не е предвидено дека овој податок е таен или дека не треба да се објавува и поради тоа не е јасно зошто отсутствува ваков податок во одлуките на Судскиот совет, а имајќи предвид дека тој може да упати на различните ставови и мислења на 13-те членови со право на глас. Воедно, во ЗСС членот 39 предвидува дека кога Советот ќе донесе одлука јавноста да биде исклучена од седница, сепак доколку се носи одлука гласањето мора да е јавно. Од друга страна во ЗСС воопшто не се регулира мнозинството потребно во деветчлениот Жалбен совет, така што не изненадува фактот дека Жалбениот совет воопшто не го истакнува овој податок во својата одлука.

Недоволна образложеност на одлуките на Судскиот совет во делот на решителните факти и исполнување на законските услови и причините поради кои се разрешува судијата

Судијата С.И. е разрешен поради нестручно и несовесно вршење на судиската функција (член 74 став 1 ЗС), поточно поради намерна и неоправдано направена крупна професионална грешка, при што различното толкување на правото и фактите не може да претставува основ за утврдување на одговорност на судијата (член 76 став 1 точка 7 ЗС). Дури по укажувањето на Жалбениот совет, Судскиот совет во својата втора одлука за разрешување упатува на кумулативните услови кои ЗС ги предвидува за разрешување на судија (член 74 став 3 ЗС), односно дека повредата е сторена со намера или очигледна небрежност по вина на судијата без оправдани причини и дека таа повреда предизвикала тешки последици. Имено, станува збор за одредба која обезбедува дека судиите нема да бидат така лесно предмет на разрешување како што тоа беше случај според претходните законски одредби во кои основите за одговорност беа прешироко поставени, без дополнителни услови, поради кое нешто државата беше предмет на сериозни критики со оглед на големиот број на разрешувања. Дополнително, одредбата од член 74 став 4 од ЗС јасно упатува на потребата од сразмерно или пропорционално утврдување на тежината на конкретните повреди и следствено санкцијата или мерката која би требало да следува. Токму поради овие причини и особено кога станува збор за разрешување на судија, Судскиот совет е должен да даде уверливо образложение кои нема да остави никаков сомнеж во исправноста на нивната одлука. За жал, во конкретниот предмет евидентно е дека Судскиот совет дава многу шустро и неуверливо образложение на причините и основите за разрешување на судијата, поради што легитимно се поставува дилемата дали разрешувањето на судијата е издржано и доволно поткрепено.

Во таа насока, кога станува за првата одлука на Судскиот совет од 10.02.2020 година, може да се забележи дека Советот воопшто не навлегува во аргументација на наведените правни основи за разрешување на судијата ниту дава образложени причини за носење на таквата одлука. Од анализа на одлуката се констатира дека Судскиот совет дава само преглед на одделните фази на постапката за утврдување на одговорност на судијата пред Судскиот совет и преглед на фактичката состојба поврзана со конкретниот предмет по кој постапувал судијата С.И., без притоа воопшто да даде образложение во однос на законски поставените услови што треба да бидат кумулативно исполнети за да се донесе одлука за разрешување на судија. Судскиот совет не само што не дава соодветно образложение, туку воопшто не се повикува, ниту ги споменува овие услови, туку во својата одлука, само во еден пасус, се повикува на одредбите од ЗС врз основа на кои го разрешува судијата, притоа не наведувајќи ја ниту содржината на овие одредби.

Жалбениот совет во своето решение со кое ја укинува одлуката на Судскиот совет, за кое решение исто така може да се упатат забелешки за недоволна образложеност, сепак, помеѓу останатото, основано го повикува Судскиот совет да се произнесе во однос на исполнувањето на кумулативните услови за разрешување на судија. Притоа, Жалбениот совет прави еден пропуст во своето образложение бидејќи упатува на тоа дека судијата не може да се повика на одговорност поради различно толкување

на правото и фактите, иако во конкретниот случај се работи за неприменување на јасна императивна норма која не остава никаков простор за толкување. Судскиот совет во својата втора одлука воопшто не го третира ова прашање и не се произнесува по наводите на Жалбениот совет иако тие претставуваат составен елемент на сторената повреда која е посебно истакната во решението на Жалбениот совет.

Одлуката за разрешување на Судскиот совет во повторената постапка во основа се одликува со истите слабости како и првичната одлука и покрај тоа што дава подетален опис и осврт на фактите и ги зема предвид напатствијата на Жалбениот совет во однос на законските услови за разрешување на судијата кои треба кумулативно да бидат исполнети. Но, земањето предвид никако не значи во овој случај и постапување по истите, бидејќи Судскиот совет повторно не дава образложение во кое ќе ги истакне причините за нивното кумулативно исполнување. На пример, Судскиот совет единствено прави обид да ја утврди намерата на судијата при сторувањето на професионалните грешки, а притоа воопшто не навлегува во прашањето дали постојат оправдани причини за такво нешто. Можеби најголемата слабост во образложението на одлуката на Судскиот совет во овој контекст е тоа што истото е тотално неуверливо во однос на наводните тешки последици кои настанале како резултат на грешките. Имено, Судскиот совет упатува на подоцнежните судски одлуки за делумно одземање на деловната способност на примателот на издршката, за изречена временна мерка против давателот на издршката за заштита од семејно насилство, како и пресудата за поништување на договорот за доживотна издршка, при што се наведува дека од страна на давателот на издршката е сторена и економска штета за примателот со тоа што биле злоупотребени нејзините финансиски средства во периодот на траењето на издршката.

Дополнително, во однос на третиот услов кој треба да биде кумулативно исполнет за да се утврди одговорност на судијата, а тоа е сторената повреда да предизвикала тешки последици (чл. 74 ст. 3 од ЗС), Судскиот совет во повторената одлука воопшто не утврдува директна поврзаност помеѓу настанатата штета и повредата која ја сторил судијата при спорната заверка на договорот за доживотна издршка. Имено, се поставува прашањето дали и при најсовесно постапување на судијата било можно да дојде до настанатите штети по примателот на издршката. Очигледно дека такво нешто е секако возможно и поради тоа не може да се поврзува со повредите кои се основа за утврдување на одговорност на судијата во постапката пред Советот. Од друга страна, дали може да се говори за тешки последици од договорот за доживотна издршка кој подоцна е поништен во соодветна судска постапка поради постоење на нови околности, односно одземена деловна способност, кои не биле присутни и познати во моментот на спорната заверка на договорот за доживотна издршка? Со оглед на постоење на вакви очигледни дилеми, основано се отвара прашањето и сомнежот за основаноста на разрешувањето во светло на неуверливото и штуро образложение, ако воопшто може да стане збор за такво нешто, и тоа во двете одлуки на Судскиот совет. Имајќи предвид дека измените на Законот за судовите од 2019 година во однос на одговорноста на судиите се пропишани со јасна намера да се отежни можноста за разрешување на судиите и истото да претставува мерка која би се изрекувала во навистина исклучителни ситуации, целокупната постапка остава простор за тврдење дека судијата во дадениот случај дефинитивно сторила повреда, но прашање е дали истата може да се смета за доволна основа за разрешување? Сметаме дека согласно принципот на пропорционалност или сразмерност, кој воопшто не е ниту споменат во целокупната постапка, би било можеби поцелисходно да се изрече дисциплинска мерка, имајќи предвид дека сепак станува збор за очигледни повреди и грешки сторени од страна на судијата при заверка на овој договор.

Сметаме дека не е спорно дека судијата С.И. има сторено професионални грешки, а дел од нив можат да бидат квалификувани и како крупни, со оглед на тоа дека заверката на договорот за доживотна издршка е сторена при постоење на прибелешка во имотниот лист за постапка за одземање на деловна способност која била во тек и во која, иако предлогот за поведување на постапката бил повлечен, сè уште решението на судот за запирање на постапката не било правосилно и дека спротивно на законските одредби во постапката за заверка како сведоци биле прифатени лица кои не го познаваат примателот на издршката. Дополнително, самата тежина на договорот на доживотна издршка може да се третира како отежнувачка околност со оглед на посебниот статус и значење што се дава на овој тип на договори. Но, имајќи особено предвид дека не се јасно утврдени штетните последици кои директно произлегуваат од констатираните професионални грешки сметаме дека може основано да се спори одлуката за разрешување на судијата наместо изрекување на дисциплинска мерка.

V. ЗАКЛУЧОК

Случајот на разрешување на судијата С.И. е првиот предмет од граѓанскоправна област за утврдување на одговорност на судија според новата и постоечка законска рамка од 2019 година. И покрај очекувањата дека законската рамка ќе придонесе во надминувањето на слабостите на постоечката пракса на Судскиот совет во овој контекст, сепак суштинските слабости во постапувањето можат да се забележат и во овој предмет. Имено, Судскиот совет и во овој предмет продолжи со недоволно образложени одлуки во однос на исполнувањето на условите и причините поради кои се разрешува судијата. Практично новите законски одредби за одговорност на судиите, особено во делот на разрешувањето, суштински не најдоа свое место во одлуките на Судскиот совет што одново укажува на фактот дека реформите не можат да се сведуваат единствено на законски измени, туку мора да најдат свој соодветен одраз во праксата.